

EL MORENC I EL MOLARENC: ESTUDI SOBRE LES DIFERÈNCIES LINGÜÍSTIQUES ENTRE EL PARLAR DE MÓRA D'EBRE I EL DEL MOLAR

ARIADNA GRIFOLL LATORRE

Exalumna de l'IES Julio Antonio de Móra d'Ebre

Estudiant d'Història de l'Art i Arqueologia a la Universitat Rovira i Virgili

• *arigrifollllatorre@gmail.com*

{Data de lliurament i acceptació: maig de 2019}

PARAULES CLAU:

Móra d'Ebre, el Molar,
dialectologia, llengua
catalana, història de la
llengua

PALABRAS CLAVE:

Móra d'Ebre, El Molar,
dialectología, lengua
catalana, historia de la
lengua

KEY WORDS:

Móra d'Ebre, El Molar,
dialectology, Catalan
language, history of the
language

RESUM

En aquest treball, “El morenc i el molarenc: estudi sobre les diferències lingüístiques entre el parlar de Móra d'Ebre i el del Molar”, he volgut analitzar les característiques dels dos parlars tant en l'àmbit fonètic com en el morfològic i el lèxic, per tal de poder-los classificar correctament dins del seu bloc dialectal corresponent i, amb la recerca d'informació en l'àmbit de la història de la llengua, poder entendre el perquè d'aquestes diferències.

RESUMEN

En este trabajo, “El morenc i el molarenc: estudi sobre les diferències lingüístiques entre el parlar de Móra d'Ebre i el del Molar”, he querido analizar las características de las dos hablas tanto en el ámbito fonético como en el morfológico y léxico, para poderlas clasificar correctamente dentro de su bloque dialectal correspondiente y, con la búsqueda de información en el ámbito de la historia de la lengua, poder entender el porqué de estas diferencias.

ABSTRACT

In this study, “El morenc i el molarenc: estudi sobre les diferències lingüístiques entre el parlar de Móra d’Ebre i el del Molar” (The Morenc and the Molarenc: a Study of Linguistic Differences Between the Speech of Móra d’Ebre and El Molar), I wanted to analyse the characteristics of the two dialects phonetically, morphologically and lexically to classify them properly within their corresponding dialect block. Also, by searching for information concerning the history of the language, I wanted to understand why these differences exist.

“LA DIFERÈNCIA DE LA PARLA ENTRE UN POBLE I UN ALTRE ERA UN TEMA QUE SEMPRE M’HAVIA CRIDAT MOLT L’ATENCIÓ; SOBRETOT, LA DIFERÈNCIA LÈXICA I FONÈTICA, TOT I LA SEVA PROXIMITAT GEOGRÀFICA.”

INTRODUCCIÓ

Jo m’he criat i he crescut a Móra d’Ebre, igual que la meva mare, però el meu pare és del Molar, i la diferència de la parla entre un poble i un altre era un tema que sempre m’havia cridat molt l’atenció; sobretot, la diferència lèxica i fonètica, tot i la seva proximitat geogràfica (vegeu fig. 1).

A l’hora de plantejar el meu treball, tenia clar el meu objectiu, al qual sabia que no podria arribar sense una bona introducció teòrica per tal de justificar els meus resultats. Així doncs, vaig fer un plantejament basat en la història de la llengua i la dialectologia.

Figura 1. Situació geogràfica dels dos termes municipals.

El català es divideix en dos grans blocs dialectals: l'oriental, que abraça la zona de Catalunya més mediterrània incloent les Balears, i l'occidental, que recorre la zona de l'interior de Catalunya, seguint per la Comunitat Valenciana fins a la franja amb Múrcia. Les diferències clau entre aquests dos grans blocs a nivell fonètic són l'existència de la vocal neutra [ə] en el bloc oriental, ja que el bloc occidental és manté força fidel al vocalisme àton preliterari {*a, e, i, o, u*}, tot conservant les diferències entre *a* i *e* àtones i *o* i *u* àtones fusió que es va produir en el bloc oriental. A més d'altres diferències en la morfologia, com la formació dels verbs incoatius i el lèxic, les quals venen marcades per la seva etimologia. L'origen d'aquestes diferències radica, majoritàriament, en el procés de formació de la llegua, en el qual destaquen dos factors decisius: la romanització i l'arabització.

En resum, podríem afirmar que les zones més romanitzades són les corresponents al bloc oriental i a l'occidental les que menys, la qual cosa no significa que la zona occidental no fos romanitzada al seu moment, que en molts casos així fou, però l'arabització posterior va servir com a procés neutralitzador en el desenvolupament de la llengua.

PRESENTACIÓ DE RESULTATS

La part primordial del meu estudi va ser el treball de camp. Aquest, el vaig dur a terme mitjançant unes enquestes les quals vaig dirigir al sector de més avançada edat de les dues poblacions, entre seixanta i cent anys aproximadament, amb els mínims estudis possibles i que no haguessin viscut fora del seu poble per tal d'evitar possibles contaminacions lingüístiques, tot i que actualment, amb els mitjans de comunicació, aquesta és molt més present. Les enquestes, les quals es basaven en lèxic d'ús quotidià, verbs, parts del cos, etc. les vaig acompanyar amb un suport audiovisual per tal que les respostes suposessin un mínim esforç per als entrevistats. Finalment, els resultats els vaig exposar en uns mapes geolingüístics.

Quant al lèxic, he seleccionat uns exemples per explicar els resultats obtinguts, ja que a causa de la brevetat de l'article no els puc comentar tots. Per exemple, el que està representat en la figura 2: préssec. Aquesta és una paraula amb múltiples variants: a la zona de Móra d'Ebre, majoritàriament, s'anomena *auberge* o alguna variant d'aquest mot com *ouberge*. En canvi, al Molar s'utilitza tant aquestes formes derivades d'aquest, així com també és *aubergi*, o també formes derivades de préssec com *préssic*. Tot i que semblen paraules molt diferents, totes dues provenen del mateix mot llatí *persicu*. Aquest fenomen en el cas de *préssic* és força evident a diferència del mot *auberge*, ja que en aquest cas aquest mateix mot està precedit prefix àrab *-al*, formant *al-persicu*, al qual s'hi produeix una diftongació. Aquesta etimologia amb el prefix àrab ens demostra que la zona de Móra d'Ebre havia rebut una influència de l'arabització més forta que en el Molar, la qual cosa implica, juntament amb altres característiques, que es tracta d'una zona pertanyent al bloc occidental (vegeu fig. 2).

Un altre exemple interessant és el del mot poma. En el cas del Molar se'n diu *poma*, mentre que a Móra d'Ebre, com a molts d'altres pobles del sud, se'n diu *maçana*. Una curiositat és que totes dues tenen una etimologia llatina. Mentre que poma deriva de *poma*, el plural de *pomum*, que significa fruita carnosa sense clovella dura i té un significat de caràcter més aviat general, maçana prové de *mattiana*, la qual feia referència a l'espècie de fruita en concret, tal i com ho coneixem avui en dia (vegeu fig. 3).

Préssec

Figura 2. Préssec: exemple de diferència lèxica situada en el mapa.

Poma

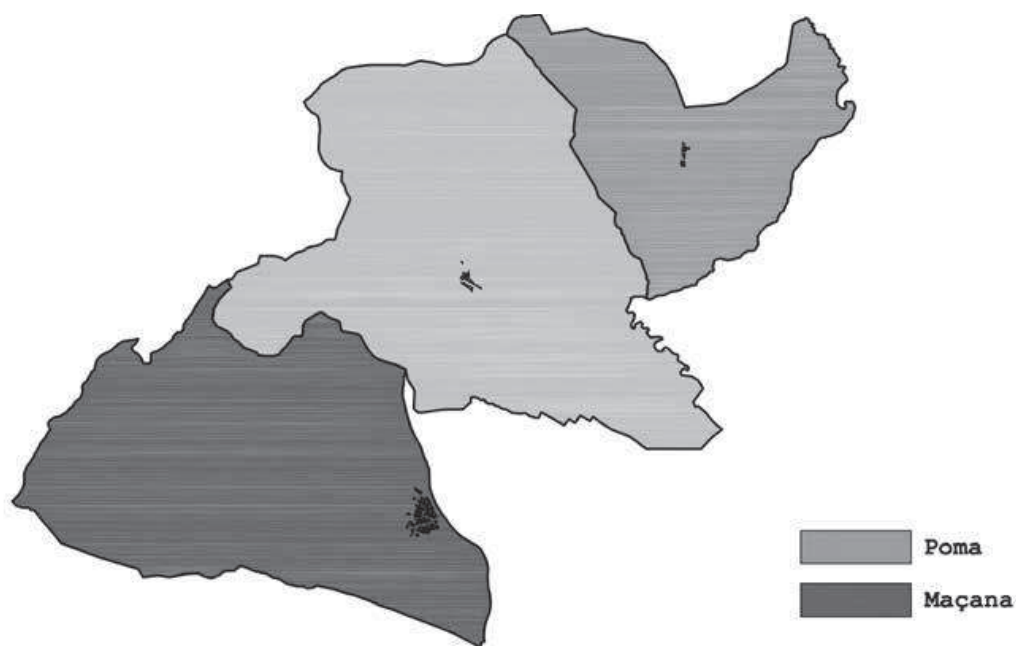

Figura 3. Poma: exemple de diferència lèxica situada en el mapa.

Tot i així, no tots els resultats foren diferents, sinó que en van haver d'altres que van coincidir, com en el cas de la farigola que s'anomena *timó* o el cas del verb veremar que s'anomena *vermar* en les dues localitats.

Figura 4. Formació de verbs incoatius: exemple de diferència morfològica situada en el mapa.

Pel que fa a la morfologia, cal destacar la formació dels verbs incoatius, la qual cosa ens mostra clarament la influència d'un bloc dialectal o l'altre. Tal i com es veu en la imatge, al Molar els verbs incoatius es formen amb la terminació *-eix*, és a dir, *pateixo*. En canvi, a Móra d'Ebre es formen amb la terminació *-ix*, és a dir, *patixo*: terminació la qual és característica del bloc occidental (vegeu fig. 4).

En conclusió, els resultats, juntament amb l'aprenentatge obtingut en l'àmbit de la història de la llengua, em van permetre poder situar cadascuna de les localitats en un bloc dialectal. Móra d'Ebre se situa en una zona totalment occidental: cap dels resultats de les enquestes va fer referència a característiques lingüístiques del bloc oriental. En el cas del Molar, se situa en una zona transicional entre el bloc occidental i oriental, ja que presenta característiques d'ambdós blocs tot i el predomini de l'occidental. Aquesta conclusió se sustenta en els resultats, més enllà dels citats anteriorment, com, per exemple, el possessiu *meva* que s'utilitza al Molar, característic del parlar oriental i el possessiu *meua* que s'utilitza a Móra d'Ebre característic de l'occidental o en el demostratiu *aquest*, el qual s'empra al Molar, també d'influència oriental mentre que a Móra d'Ebre s'usa *este* tal com també succeeix en altres zones de parla occidental. A més, la utilització de mots amb etimologia d'influència àrab, com *auberge* a Móra d'Ebre, ajuda a reafirmar la conclusió, atès que es tracta d'un clar exemple d'una major arabització, la qual explicaria el parlar totalment occidental de la zona, que no és tan evident a la zona del Molar.

Finalment, m'agradaria recalcar que amb la realització d'aquesta recerca i, posteriorment, del treball vaig assolir el meu objectiu, el qual era poder entendre el perquè de les diferències lingüístiques entre els meus dos pobles, els diferents matisos lingüístics que des de ben petita m'havia qüestionat.